

ПОТЕНЦІАЛ ПІДРУЧНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ В УЧНІВСТВА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Важливість уміння працювати з інформацією помітили вже давно. Так, 2000 року країни ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) уперше провели міжнародне тестування PISA (Programme for International Student Assessment, Програма міжнародного оцінювання учнів), що має на меті визначити не суму теоретичних знань, а рівень компетентностей, тобто оцінити здатність учнів застосовувати вміння, отримані в школі, у різних життєвих ситуаціях, зокрема й використовувати та розумно пов'язувати знання та інформацію, якими вони володіють, аби мати успіх в інформаційному суспільстві. Компетентнісно орієнтовані завдання PISA визначають, наскільки 15-річні підлітки володіють трьома ключовими компетентностями (грамотностями): читацькою, математичною, природничо-науковою.

2018 року Україна вперше взяла участь у дослідженні PISA, і його результати сильно розчарували українську освітянську спільноту. У галузі читання, яка була провідною в циклі 2018 року, українські учні й учениці набрали 466 балів порівняно із середнім показником у країнах ОЕСР – 487 балів. Отримані результати довели правильність і необхідність переходу до компетентнісного навчання, яке лежить в основі Нової української школи. Адже стрімке життя XXI століття, перенасичене інформацією, вимагає розвинутої читацької грамотності й сильних навичок читання з розумінням. І мета вчителів – допомогти учнівству розвинути такі навички.

У межах реформи Нової української школи Міністерство освіти і науки України затвердило новий Державний стандарт базової середньої освіти (Постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898). Перелік ключових компетентностей і наскрізних умінь, визначених у Державному стандарті, базується на кращих практиках Європейського Союзу й відповідає вимогам сучасного технологічного світу. Серед наскрізних умінь важливе місце посідає вміння читати з розумінням. Наскрізні вміння формуються в межах усіх інтегрованих курсів або предметів.

Читацька грамотність – це розуміння, використання, оцінювання, осмислення писемних текстів і виявлення зацікавленості ними з метою досягнення певних цілей, розширення своїх знань і розвитку читацького потенціалу, готовності до активної участі в житті суспільства [1]. Навички читання відіграють важливу роль у багатьох сферах людської діяльності, пов'язаних із вивченням іноземних мов, – від найпростішої, наприклад, здатності читати інструкції до побутових приладів або з'ясувати особливості ситуації, у якій опинилися, чи місцевості, де перебуваєте, до складніших форм, зокрема різних способів спілкування і взаємодії з іншими людьми, досягаючи

певної мети.

У межах дослідження PISA визначено, що читання як когнітивна навичка передбачає конкретні читацькі процеси, які реалізують компетентні читачі, виявляючи зацікавленість текстом для досягнення своїх цілей. Такими процесами є: знаходити інформацію, зокрема отримувати доступ до інформації й виокремлювати її, шукати й відбирати текст; розуміти текст, зокрема сприймати безпосереднє значення, інтегрувати смисли й породжувати умовиводи; оцінювати й осмислювати, зокрема критично оцінювати якість і достовірність інформації, осмислювати зміст і форму тексту, виявляти й долати суперечність [1].

На підставі результатів дослідження PISA в галузі читання можна зробити висновок, що в українського учнівства виникають проблеми з розумінням, осмисленням й оцінюванням інформації. Попри те, що в новому Державному стандарті базової середньої освіти (2020) закладені всі підвалини для дотримання вимог дослідження PISA й він пройшов експертизу щодо реалізації всіх складників читацької грамотності, аналіз показав, що навіть у нових підручниках, виданих 2022 – 2023 року, на жаль, матеріали із англійської мови мало допомагають українським підліткам розвивати наскрізне вміння читати з розумінням. Теоретичні моделі, на яких базується більшість представлених текстів для читання, і питання, спрямовані на розуміння прочитаного, значною мірою спрямовані не на розвиток навичок власне читання й стимулювання в учнівства мисленневих процесів, таких як інтерпретація, інтеграція, оцінювання тощо, а на відпрацювання мовних особливостей текстів із метою вивчення слів чи граматичних конструкцій. Натомість необхідно надавати учнівству такі тексти, які будуть мотивувати розвиток когнітивних навичок і підвищувати залученість і задоволення від читання. І тут може стати в пригоді методика взаємочитання, суть якої базується на чотирьох стратегіях: прогнозування, опитування, уточнення, узагальнення [7]. Ці стратегії відповідають способам формування процесів читання, визначених рамковим документом дослідження PISA. Зокрема прогнозування передбачає, що учнівство робить припущення, використовуючи деталі й особливості тексту як аргумент, а також визначає мету автора і її вплив на організацію тексту. Опитування вимагає пошуку відповіді в текстах із різних джерел, оскільки запитання передбачають широке розуміння тексту й контексту. Уточнення учні й учениці застосовують для виявлення нових і незнайомих слів, посилаючись на контекст для з'ясування їх значення, аналізу структури тексту й логічного поєднання його частин. Узагальнення допомагає визначити основні ідеї та деталі, виявити суперечливі моменти, а також інтегрувати й оцінити інформацію з тексту та підтримати свої припущення доказами з тексту [7].

Дехто з дослідників розширює простір для навчальної діяльності й пропонує 8 стратегій, необхідних для засвоєння вміння читати з розумінням:

- попередній перегляд: активація фонових знань, прогнозування та встановлення мети автора;
- самоопитування: формулювання питань для визначення мети читання;

- встановлення зв'язків: визначення взаємозв'язку читання із читачем, текстом та світом;
- візуалізація: створення ментальних карт;
- усвідомлення ролі слів: розуміння слів за допомогою словникового запасу й використання словника, а також розуміння фонетичних, граматичних, синтаксичних систем;
- моніторинг: відповідь на питання, чи має текст сенс;
- узагальнення: інтеграція важливих ідей та їх інтерпретація;
- оцінювання: формування суджень [6; 7; 3].

Описані стратегії можуть бути застосовані до будь-якого тексту.

Отже, дуже важливо, щоб у підручниках і навчальних матеріалах більше уваги приділялося завданням, спрямованим на розвиток уміння читання з розумінням, а тексти стали більш різноманітними за структурою і сприяли зацікавленню учнівства в читанні. Також для розвитку читацької грамотності корисними можуть бути додаткові матеріали, зокрема наведені в списку літератури [2; 4; 5; 8].

Список використаної літератури

1. *PISA: читацька грамотність* / уклад. Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко. Київ: УЦОЯО. 2017. 123 с. Режим доступу: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/PISA_Reading.pdf
2. *5 Creative ESL Reading Comprehension Activities Your Students Will Love*. Retrieved from: URL: <https://www.fluentu.com/blog/educator-english/esl-reading-comprehension-activities/>
3. Duke, N. K., Pearson, P. Effective Practices for Developing Reading Comprehension. *What Research Has to Say About Reading Instruction* / Alan E. Farstrup, S. Jay Samuels (Eds.). Newark, DE: International Reading Association, Inc. 2002. P. 205-242. Retrieved from: URL: https://www.researchgate.net/publication/254282574_Effective_Practices_for_Developing_Reading_Comprehension
4. *ESL Reading Activities & Games. Reading Comprehension Games*. Retrieved from: URL: <https://eslspeaking.org/esl-reading-games/>
5. *ESL Reading Comprehension*. Retrieved from: URL: <https://www.excellentesl4u.com/esl-reading-comprehension.html>.
6. Harvey, S., Goudvis, A. *Strategies That Work: Teaching Comprehension for Understanding and Engagement*. Portland, ME: Stenhouse Publishers. 2007. Retrieved from: URL: https://www.researchgate.net/publication/265738916_Strategies_That_Work_Teaching_Comprehension_to_Enhance_Understanding
7. Oczkus L. D. *Reciprocal Teaching Strategies at Work: Improving Reading Comprehension, Grades 2–6*. Newark: International Reading Association, 2005. Retrieved from: URL: <https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf>
8. *Reading Comprehension Resources for EFL and ESL Learners*. Retrieved from: URL: <https://www.myenglishpages.com/english/reading.php>